

ভাৰতবৰ্ষত বিজ্ঞানচৰ্চা সংকটত নেকি?

- দীপজ্যোতি গগৈ, যোৰহাট অভিযান্ত্ৰিক মহাবিদ্যালয়

বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তি আজি আমাৰ জীৱনৰ এক অবিচ্ছেদ্য অংগ হৈ পৰিছে। বিশেষকৈ প্ৰযুক্তিৰ অবিহনে যেন এক মুহূৰ্তও জীৱনটো চলায় নিব নোৱাৰা হৈছে। সেইবাবেই আজিৰ ইয়াক প্ৰযুক্তিৰ যুগ বুলিব পাৰি। আপুনি বাৰু কেতিয়াবা ভাবি চাইছেনে, বিজ্ঞাননো আমাক কিয় লাগে? ই কেনেকৈ নো আগবাঢ়ে? আমাৰ চিন্তা-চৰ্চা বিজ্ঞানৰ প্ৰভাৱ অবিহনে শুদ্ধ হ'ব পাৰেনে? আপুনি নিজৰ মাজত ইয়াৰ উত্তৰ নিশ্চয় পাব। আমি চকুৰে নেদেখা আটাইতকৈ ক্ষুদ্ৰতম কণিকা 'ইলেক্ট্ৰন' পৰা বৃহত্তম 'মহাকাশ' লৈকে বিজ্ঞান অবিহনে অকল্পনীয়, বিজ্ঞানৰ বস্তুনিষ্ঠ বিশ্লেষণৰ বাবেই আজি ইয়াৰ অৱস্থিতি নিৰ্ণয় কৰাটো সম্ভৱ হৈ উঠিছে। বিশ্বজনীনতা বিজ্ঞানৰ অন্যতম গুৰুত্বপূৰ্ণ চৰিত্ৰ অৰ্থাৎ পৃথিৱীৰ সকলো ঠাইতে যিকোনো পৰিৱেশত বিজ্ঞানৰ তত্ত্বসমূহ শুদ্ধ আৰু ই সকলোৰে ক্ষেত্ৰত সমানে প্ৰযোজ্য, সেইবাবেই বিজ্ঞানত গোড়ামিৰ কোনো স্থান নাই। অন্যহাতে যদি চাই, যিকোনো ধৰ্ম বিশ্বাসৰ ওপৰতহে প্ৰতিষ্ঠিত, সত্য আৰু শুদ্ধতাৰ ওপৰত নহয়। সেইবাবেই বিজ্ঞান ধৰ্মৰ বাবে সদায় প্ৰত্যাহ্বানস্বৰূপ হৈ পৰে। বিজ্ঞানৰ এই চৰিত্ৰটোৱে যেন নিজৰে বৈৰী হৈ পৰিছে, আৰু সেইবাবেই অতি ধৰ্মান্বিত সকলে, যিয়ে নেকি ধৰ্মৰ গোড়ামিক আহিলা হিচাপে লৈ সাধাৰণ মানুহৰ বিশ্বাসক হাথিয়াৰ কৰি লুটি-পুতি খায় আছে, সদায় বিজ্ঞানক যিকোনো ৰকমে দুৰ্বল কৰাত অহৰ্নিশে ব্যস্ত। এটা সৰু উদাহৰণ দিলে আপুনি 'বিশ্বাস' আৰু 'বিজ্ঞান'ৰ মাজত পাৰ্থক্যটো ধৰিব পাৰিব। মানুহে প্ৰায় ২৫০০ বছৰ ধৰি সদায় দেখি থকা, বিশ্বাস কৰি আহিছিল যে পৃথিৱী হ'ল মহাকাশৰ কেন্দ্ৰ আৰু ইয়াৰ চাৰিওফালে অন্যান্য বস্তুবোৰ ঘূৰি থাকে, কিন্তু সেইটো জানো শুদ্ধ আছিল? কিন্তু আমি জানো সেইটোকে আপাতত: শুদ্ধ যেন নেদেখোনে? সেই কথাকে ভুল বুলি দেখুৱাবলৈ গৈ গেলিলীয় গেলিলিয়ে ধৰ্মীয় আতিশয্য সন্মুখীন হৈছিল। ইয়াৰ পৰা আমি দুটা সিদ্ধান্ত ল'ব পাৰোহওঁক, প্ৰথমে আমি ভবা, দেখা আৰু বিশ্বাস কৰাটোৱে সদায় শুদ্ধ নহয়, দ্বিতীয়তে আমাৰ বিশ্বাসৰ সত্যাসত্য বিচাৰ কৰিবলৈ বিজ্ঞানৰ কাষ চাপিবই লাগিব। এইখিনিতে বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিৰ মাজত থকা সৰু তফাতটো জানিব লাগিব, প্ৰযুক্তি হৈছে বিজ্ঞানৰ বাস্তৱসন্মত ব্যৱহাৰ। অৰ্থাৎ বিজ্ঞান স্থান আমাৰ মগজুত, আনফালে প্ৰযুক্তিৰ স্থান বৰ্হিজগতত। আমি বিজ্ঞানৰ ফচল প্ৰযুক্তিকহে সদায় উপভোগ কৰোঁ। কিন্তু আটাইতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ কথাটো হ'ল যে প্ৰযুক্তিৰ ব্যাপক ব্যৱহাৰ কৰিয়ে আমি বিজ্ঞান বিৰোধী কাৰ্যকলাপত নিমগ্ন থাকোঁ। ইয়াতে আমাৰ দ্বিচাৰিত্ৰ আৰু স্ববিৰোধিতা প্ৰকাশ পায়। যেতিয়ালৈকে বিজ্ঞানে আমাৰ স্বাৰ্থক তথা বিশ্বাসৰ সপক্ষে থাকে, বিজ্ঞানৰ গুণগান গাম, আৰু

যেতিয়াই আমাৰ ফোঁপোলা বিশ্বাসৰ বিৰুদ্ধে বিজ্ঞানে কথা কয়, আমি অস্বীকাৰ কৰি যিকোনো প্ৰকাৰে বিজ্ঞানক আক্ৰমণ কৰিব বিচাৰোঁ। ইয়াকে কয় গোড়ামি, যিটো প্ৰতিটো ধৰ্মৰে অন্যতম চৰিত্ৰ। ইয়াৰ বাবে অন্য এটা উদাহৰণ দিওঁ, যেতিয়া বৈজ্ঞানিক তথ্যই কয় যে জলবায়ু পৰিৱৰ্তনৰ ফলত গোলকীয় উত্তাপ বাঢ়িছে, সাগৰৰ পানীৰ পৃষ্ঠ বৃদ্ধি পাইছে, ভয়ানক ধুমুহা, হাৰিকেন আদি প্ৰকোপ বাঢ়িছে, তেতিয়ালৈকে আমি স্বীকাৰ কৰোঁ। কিন্তু আচল সমস্যাটো তেতিয়া হয় যেতিয়া একে বৈজ্ঞানিক পৰীক্ষা-নিৰীক্ষা দ্বাৰা কয় যে উক্ত ভয়ংকৰ পৰিঘটনাৰ পৰা ৰক্ষা পাবলৈ অথবা পৃথিৱী খন সুস্থ-সৱল ৰূপত বৰ্তি থাকিবলৈ আমি অসংখ্য ত্যাগ কৰিব লাগিব, নিজৰ অতি লুভীয়া চৰিত্ৰক দমন কৰিব লাগিব, স্বাচ্ছন্দ্যপূৰ্ণ জীৱন বহু পৰিমাণে হ্ৰাস কৰিব লাগিব; তেতিয়া আমি সমগ্ৰ জলবায়ু পৰিৱৰ্তনকে অস্বীকাৰ কৰোঁ। যিটো কৰিছে বিশ্বৰ বৃহত্তম পুঁজিবাদী দেশ আমেৰিকাৰ ৰাষ্ট্ৰপ্ৰধান ডোনাল্ড ট্ৰাম্পে, আমাৰ ধৰ্মান্ধ তথাকথিত ধৰ্মগুৰুসকলে, আমাৰ প্ৰধানমন্ত্ৰী নৰেন্দ্ৰ মোদী ডাঙৰীয়াই। জলবায়ু পৰিৱৰ্তনৰ বাস্তৱতাক অস্বীকাৰ কৰা অৰ্থ হ'ল চিধাচিধি বিজ্ঞানক অমান্য কৰা। দেশৰ জনগণৰ প্ৰকৃত দুৰ্দশা, অৱহেলিত সমস্যা আদি দূৰ কৰা সলনি বছৰটোৰ অৰ্ধেক সময় ব্যস্ত থাকে 'হিন্দু' 'হিন্দু' কৰি, আৰু আমিবোৰ যেন সব পাহৰি নিজকে অলাগতিয়াল কথাবতৰাত জড়িত কৰোঁ। আমি আচৰিত নহওঁনে যিটো নৱপ্ৰজন্মৰ দুই তিনি দশকৰ পিছত জলবায়ু পৰিৱৰ্তনৰ ফলত সাংঘাতিক পৰিস্থিতি সন্মুখীন হ'ব, তাৰ বেছিভাগেই আজি বিজ্ঞান বিৰোধী চিন্তাচৰ্চাত ক'ব নোৱাৰাকৈ সোমাই পৰিছে? দেশত অবৈজ্ঞানিক কামকাজ আচৰিতধৰণে বাঢ়িছে, অথচ দেখোন শিক্ষিতৰ হাৰো বৃদ্ধি পাইছে। তেন্তে সমস্যাটো ক'ত? আমাৰ সমাজ ব্যৱস্থা আৰু শিক্ষাত বাৰু কিবা কেৰোণ আছে নেকি? সেই বিষয়ে যোৱা আগতে এটা কথাত একমত হ'ব লাগিব যে বৈজ্ঞানিক পদ্ধতি জনা আৰু বৈজ্ঞানিক তথ্য জনাৰ মাজত আকাশ পাতাল পাৰ্থক্য আছে। কিন্তু আমাক বৈজ্ঞানিক তথ্য আৰু বৈজ্ঞানিক ধাৰণাৰ মাজৰ পাৰ্থক্য বিষয়ে কোৱা হয়নে? এতিয়া আহোঁ বিজ্ঞান মানেনো প্ৰকৃততে কি? বিজ্ঞানে আমাক বিশ্লেষণাত্মক আৰু সমালোচনাত্মক চিন্তা কৰিবলৈ শিকায়। শিকায় যিকোনো ধাৰণা(ideas)ক প্ৰশ্ন কৰিবলৈ আৰু জীৱনত বিজ্ঞানসন্মত চিন্তাৰ তাৎপৰ্য বিষয়ে। বিজ্ঞানসন্মত তথ্য এটা কেনেকৈনো পূৰ্ণতা পায়? প্ৰথমে যিকোনো অৱিকশিত 'ধাৰণা' ক লোৱা হয়; তাৰ পিছত উক্ত 'ধাৰণা' ৰ স'তে জড়িত বিভিন্ন কাৰসমূহ চিনাক্ত কৰি তাৰ পাৰস্পৰিক প্ৰভাৱ বিষয়ে অধ্যয়ন কৰা যায়। পৰিস্থিতি আৰু পৰিৱেশ অনুযায়ী এই 'ধাৰণা' ই কেনেকৈ ক্ৰিয়া কৰে, তাৰ বিশদ গৱেষণাৰ বাবে আমি হয় পৰীক্ষাগাৰ নতুবা ক্ষেত্ৰ অধ্যয়ন নিৰ্বাচন কৰোঁ। যদি সত্যসত্য বা শুদ্ধতা বিভিন্ন স্তৰত প্ৰমাণিত হয়, তাৰ পিছতহে আমি তাক বিজ্ঞানসন্মত তথ্য বুলি স্বীকাৰ কৰোঁ। আপুনি পিছে একে সময়তে উক্ত তথ্যটোৰ ক্ষেত্ৰত উত্থাপিত প্ৰশ্নসমূহৰ সন্তোষজনক উত্তৰ দিব পাৰিব লাগিব আৰু যিকোনো প্ৰত্যাশ্বান গ্ৰহণ কৰিবলৈ সাজু থাকিব লাগিব, ইয়ে তথ্যটোৰ

আয়ুস আৰু গ্ৰহণযোগ্যতা নিৰ্ণয় কৰিব। এই যুক্তিবাদী চিন্তাক সৰোগত কৰি সমাজনীতি, ৰাজনীতি, অৰ্থনীতি, বাণিজ্য আদিকে ধৰি যিকোনো বিষয়তে আগবাঢ়ি যোৱাকে বৈজ্ঞানিক মানসিকতা বুলি কয়। যি মানসিকতা ক্ষুদ্ৰমানো নাথাকে ধৰ্মত। ধৰ্ম হ’ল অবৈজ্ঞানিক এক বিশ্বাস আৰু য’ত গোড়ামিৰ স্থান বিদ্যমান। কাৰণ তথাকথিত ‘গুৰু’ বা ‘ঈশ্বৰ’ য়ে যি কয়, যি লিখে সেইয়া শুদ্ধ আৰু তেওঁক প্ৰশ্ন কৰাটো মহাপাপ। ইয়াকে চমু অৰ্থত মৌলবাদ বুলিব পাৰি। তেওঁক আপুনি সুধিব পাৰিবনে তেওঁৰ বিশ্বাসৰ প্ৰমানিক ভেটি কি? বা সুধিলেও তেওঁ ক’ব পাৰিবনে, নোৱাৰে। ধৰ্মীয় পুথিবোৰত নৈতিক শিক্ষাৰ পোহৰ মেলা হয় এক ‘আবাস্তব’ বিশ্বাসক সাৰথি কৰি। সকলোবোৰ দেখি বুজিও আমি তেওঁলোকৰ ভক্ত! সেইবাবেই প্ৰশ্ন হয়, বাস্তৱত আজিৰ শিক্ষাই আমাক এনে বৈজ্ঞানিক যুক্তিবাদী কৰি তুলিছে নে? সেই প্ৰশ্ন আজি পৰিবেশত দৰকাৰী ৰূপে বিবেচিত হৈছে। যেনেকৈ ধৰ্মীয় শিক্ষাত শিক্ষাৰ্থীক তেওঁলোকক বুজোৱা ‘ধাৰণা’ বা ‘ব্যৱস্থা’ টোক প্ৰশ্ন কৰিবলৈ শিকোৱা নহয়, ঠিক তেনেকৈ আজিৰ শিক্ষাই প্ৰশ্ন কৰিবলৈ শিকোৱা সলনি মুখস্থ কৰিবলৈহে বাধ্য কৰে। সমাজে, বহু ক্ষেত্ৰত এক বিশেষ শ্ৰেণীয়ে আগতীয়াকৈ নিৰ্মাণ কৰা স্থানত খাপ খাবলৈহে যেন শিক্ষাই আমাক গঠন কৰে। দৰিদ্ৰতা নিৰ্মূলকৰণ আৰু উচ্চ মানদণ্ড প্ৰদান প্ৰক্ৰিয়াত নেতৃত্বই “দেশক ভৱিষ্যতে শ্ৰমিকৰহে প্ৰয়োজন, তেনেক্ষেত্ৰত চিন্তাশীল প্ৰজন্ম তৈয়াৰ কৰাৰ কিয় দৰকাৰ?” ধৰণৰ আৰ্হিৰেহে আগবাঢ়ে। এই প্ৰক্ৰিয়াত বৈজ্ঞানিক তথ্যক সাধাৰণ জ্ঞান ৰূপে জনগণৰ মাজত প্ৰচাৰ কৰে আনহাতে বিজ্ঞানৰ পদ্ধতিক সমাজৰ আঢ্যৱন্ত শ্ৰেণীটোৰ বাবে সংৰক্ষিত ৰাখে। অৱশ্যে এই শিক্ষা লাভ কৰি ‘উচ্চ-নিম্ন’ ৰক্ষণশীল সমাজত সহজে খাপ খাই পৰে, ফলত সাধাৰণতে সমাজৰ চিন্তাবিদ, বুদ্ধিজীৱি সকল এক নিদিষ্ট শ্ৰেণীৰ পৰাই উৎপন্ন হয়। আজি প্ৰযুক্তিৰ ব্যাপক উন্নয়নৰ যুগতো সেই ব্যৱস্থা বাহাল আছে। সেইবাবেই তেওঁলোকৰ সৰহভাগৰে সুৰত সাধাৰণ লোকৰ সমস্যাৰ প্ৰতিনিধিত্ব নহয়। বিজ্ঞান চৰ্চা আৰু বিজ্ঞান শিক্ষাৰ মাজত উমৈহতীয়া সম্পৰ্ক থকা সত্ত্বেও বিজ্ঞান চৰ্চা দৃঢ় আৰু গভীৰ। ভাৰতত বিজ্ঞানৰ চৰ্চাকৈ বৰং বিজ্ঞান শিক্ষাক দক্ষ শ্ৰমিক নিৰ্মাণ কৰাতহে বেছিকৈ জোৰ দিয়া হয়। বিশ্বৰ আটাইতকৈ আগবঢ়া দেশ সেইবোৰ য’ত বিজ্ঞানৰ শিক্ষাতকৈ চৰ্চাত বেছিকৈ গুৰুত্ব দিয়ে, তাৰ বিদ্যালয় আৰু শৈক্ষিক প্ৰতিষ্ঠানবোৰত বৈজ্ঞানিক চিন্তাৰ জৰিয়তে অনুসন্ধান কৰিবলৈ ধাউতি জন্মোৱা হয়, ইয়াৰ দ্বাৰাই ভৱিষ্যতৰ বিভিন্ন ক্ষেত্ৰৰ নেতা নিৰ্বাচন কৰা হয়। কিন্তু ভাৰতবৰ্ষ কাজেই তাৰ ওলোটা। যিখন দেশত ৰাষ্ট্ৰৰ পৰিচালনা কৰা ‘চৰকাৰ’ ভণ্ডা-পতা কৰা হয় ‘মঠ-মন্দিৰ-মছজিদ’ আদিৰ নিৰ্মাণৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি, জাতি-মাটি-ভেঁটিৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি য’ত ৰাজপাত খোৱা হয়, তাত বৈজ্ঞানিক চিন্তা-চৰ্চা অৱস্থিতি বিচৰাটোৱে আচলতে আচৰিত হ’বলগীয়া। দেশত ‘বৈদিক শিক্ষা’ ‘সাংখ্যিক পদ্ধতিৰে মঙল চোৱা পদ্ধতি’ আৰু ‘জ্যোতিষবিদ্যা’ দৰে অবৈজ্ঞানিক শিক্ষাক ন্যায়সংগত বিজ্ঞান ৰূপে প্ৰতিষ্ঠা

কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা হৈছে। এই দুঃচেষ্টা ধৰ্মীয় গোড়ামিৰে আদৰ্শিত ৰাজনৈতিক শক্তি ‘বিজেপি’ আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ংসেৱক সংঘৰ দ্বাৰা তীব্ৰতৰ কৰা হৈছে। শেহতীয়াকৈ ৰাজনৈতিক ক্ষমতা লাভ কৰা পিছত তেওঁলোকৰ উৎসাহ দুগুণে চৰিলে। শিক্ষাৰ সংস্কাৰৰ নামত আপদীয়া ধাৰ্মিক আৰু ভুৱা বিজ্ঞানৰ পাতনি মেলা হৈছে। তাৰ এটা শেহতীয়া উদাহৰণ দিওঁ, এইবছৰ পৰা কাৰ্যকৰী হোৱাকৈ সৰ্বভাৰতীয় প্ৰযুক্তিবিদ্যা প্ৰতিষ্ঠান(All India Council for Technical Education, চমুকৈ AICTE)এ আৰ্হি পাঠ্যক্ৰমৰ অধীনত “আদিম জ্ঞান পদ্ধতি” নামেৰে পাঠ্যপুথি প্ৰণয়ন কৰিব, য’ত অলৌকিক কাৰ্য, ধৰ্মীয় পুথিবোৰত থকা অবৈজ্ঞানিক ‘দাৱী’ বোৰক বৈধ কৰিব বিচৰা হৈছে। যেনে ঋষি ভৰদ্বাজে উৰাজাহাজ নিৰ্মাণৰ কথা, কোনোবা ঋষি অগ্ৰস্ত্যই বোলে বৈদ্যুতিক-বিভৰ কোষ আৱিষ্কাৰ, নিউটনতকৈ আগত গতি সূত্ৰ আগবঢ়োৱা বুলি সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে। ইয়াৰ দ্বাৰা অভিযান্ত্ৰিক শিক্ষাৰ্থীক ভাৰতীয় তথাকথিত গৌৰৱময় ইতিহাস শিকোৱা সলনি বিশ্বৰ সম্মুখত লজ্জানত কৰিব, ধৰ্মান্ধ অভিযন্তা প্ৰস্তুত হ’ব। আৰু এইবোৰ অভিযন্তাই যিকোনো আন্তঃগাঁথনি নিৰ্মাণৰ আগত পূজাপাতল কৰি অশুভ শক্তিৰ পৰা ৰক্ষা পাবলৈ প্ৰাৰ্থনা কৰিব, যিটো এতিয়াও সহজে দেখা যায়। সৌ-সিদিনা কেৰেলাৰ বিধ্বংসী বানপানীৰ সময়ত ৰিজাৰ্ভ বেংকৰ উচ্চপদস্থ বিষয়াৰ পৰা আদি কৰি বহু শিক্ষিত ব্যক্তিয়ে সৱৰমিলা মন্দিৰত মহিলা প্ৰৱেশৰ চেষ্টা ফলত হৈছে বুলি যুক্তি দিছিল। কি দুৰ্ভাগ্য আমাৰ! পশ্চিমীয়া দেশসমূহে এনে ধৰণৰ বিজ্ঞানবিৰোধী কাৰ্যকলাপৰ দ্বাৰা বিভ্ৰান্ত, কিন্তু সেইয়া সংখ্যালঘু, ইপিনে ভাৰতত সংখ্যাগৰিষ্ঠ মানুহেই বিজ্ঞানবিৰোধী ধ্যানধাৰণাত বিশ্বাসী, যাৰ সম্পূৰ্ণ সুযোগ শাসক পক্ষ আৰু পুঁজিবাদী ভক্ত সকলে লৈছে। এটা কথা আপুনি লক্ষ্য কৰিছে নে যে প্ৰযুক্তিৰ উন্নত হোৱা লগে লগে অন্ধবিশ্বাস কাৰ্যও বৃদ্ধি পাইছে, তাকো ডিজিটেল ৰূপত। সামাজিক মাধ্যমসমূহত দৈনিক নানান বিজ্ঞানবিৰোধী অপপ্ৰচাৰ, দুৰ্ভাগ্যজনকভাৱে ভাৰতৰ মূলসুঁতিৰ সংবাদমাধ্যমেও এই ক্ষেত্ৰত উদগনি যোগাইছে। আপোনালোকে দেখে কেনেকৈ বিশেষকৈ ব্যক্তিগত সংবাদ মাধ্যমে তথাকথিত সৰ্বজন্তা বিশাৰদসকল লৈ পুৱাই আপোনাৰ দিনটো কেনে যাব, তাৰ ওপৰত অনুষ্ঠান প্ৰচাৰ কৰে। অসমৰ কেইটোকেই কেনেকৈ নতুন বৰ্ষত অসমৰ অৱস্থা কি হ’ব, কোন ৰাজনৈতিক নেতাৰ কি ভৱিষ্যত আদি অবৈজ্ঞানিক চিন্তাধাৰা প্ৰচাৰ কৰে। শেহতীয়াকৈ এজন ভণ্ড প্ৰবাদপুৰুষক ষ্টুডিঅ’ত বহুৱাই সম্পূৰ্ণ অবৈজ্ঞানিকভাৱে ৰোগৰ বিধান দিয়াত ব্যস্ত দেখা গৈছিল। তাৰ পিছত কুসংস্কাৰ, অন্ধবিশ্বাস, ডাইনী দৰে জঘন্য ঘটনাবোৰক সমালোচনা কৰি প্ৰতিবেদন প্ৰকাশ কৰিলে, নিজৰ মূৰ্খামিকে প্ৰকাশ নকৰেনে? বিজ্ঞানসন্মত মানসিকতাৰ বাবে বিজ্ঞানৰ অনুষ্ঠানিক শিক্ষাৰ প্ৰয়োজন নাই। ৰাজা ৰামমোহন ৰয়ে সতীদাহ প্ৰথাৰ বিৰুদ্ধে, ঈশ্বৰচন্দ্ৰ বিদ্যাসাগৰে বিধৱা বিবাহ সপক্ষে আৰু চাবিত্ৰী বাই ফুলে মহিলা আৰু অস্পৃশ্যৰ বাবে বিদ্যালয় খুলি তাহানিতে কুসংস্কাৰৰ বিৰুদ্ধে যুঁজিছিল, তেওঁলোক কি বিজ্ঞানৰ বৃহৎ ডিগ্ৰীধাৰী আছিল নেকি? আমাৰ বিৰুবালা

ৰাভাৰো কোনো বিজ্ঞানৰ ডিগ্ৰী নাই, কিন্তু তেওঁ চিন্তাধাৰা বহুত বিজ্ঞানৰ বৰ বৰ ডিগ্ৰীধাৰীতকৈও উন্নত। এইবোৰে প্ৰমাণ কৰে বিজ্ঞানৰ আনুষ্ঠানিক শিক্ষা অবিহনেও বিজ্ঞান মানসিকতাৰে গঢ়ি তুলিব পাৰোঁ।

আটাইতকৈ পৰিতাপৰ কথা হৈছে যে দেশত বিজ্ঞান চৰ্চা আৰু গৱেষণাৰ বাবে অৰ্থ অভাৱ ঘটিছে। প্ৰতিবছৰে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে বিজ্ঞানৰ চৰ্চা আৰু গৱেষণাৰ বাবে ধাৰ্য কৰা ধন বহুগুণে কমাই আহিছে। দেশৰ আটাইতকৈ বৃহৎ গৱেষণা আৰু উন্নয়ন সংস্থা “বৈজ্ঞানিক আৰু উদ্যোগিক গৱেষণা পৰিষদ” (Council for Scientific & Industrial Research) যিয়ে সমগ্ৰ দেশত ৩৭ তা সৰু-বৰ পৰীক্ষাগাৰ চলায়, অৰ্থৰ অভাৱত বন্ধৰ উপক্ৰম ঘটিছে। যিসময়ত বিশ্বৰ উন্নত দেশসমূহে বাজেটত মুঠ ঘৰুৱা উৎপাদনৰ ৩-৪% ধন বৈজ্ঞানিক গৱেষণা আৰু উন্নয়নৰ বাবে ধাৰ্য কৰে, অথচ ভাৰতত মাত্ৰ ০.৮৫% হে নিৰ্ধাৰণ কৰে। যিখন দেশত ৰামৰ মূৰ্তি, ৰাম মন্দিৰ, মছজিদ, নমামী গংগা, নমামী ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দৰে অলাগতিয়াল বস্তুত হাজাৰ কোটি টকা নষ্ট কৰে, সেইখন দেশত আজি বিজ্ঞান চৰ্চা বাবে টকাৰ অভাৱ। ইয়াতকৈ লজ্জাজনক কিবা আছেনে! হয়, পুৰণি ভাৰতবৰ্ষই বিশ্বৰ বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিবিদ্যাৰ ক্ষেত্ৰখনলৈ বহুত অৱদান বঢ়াইছে, আমি তাক লৈ গৌৰৱান্বিত আৰু উৎসাহিত। কিন্তু দেশৰ শাসক পক্ষৰ দ্বাৰা চিধাচিধি বিভ্ৰান্তিকৰ যি উগ্ৰ দেশপ্ৰেমৰ ইন্ধন যোগোৱা চেষ্টা চলিছে, তাৰ দ্বাৰা দেশৰ ভবিষ্যত অন্ধকাৰ কৰি তুলিব আৰু নৱপ্ৰজন্মক বিপথে পৰিচালিত কৰিব। যোৱা ৪ জানুৱাৰীত জলান্ধাৰত অনুষ্ঠিত ১০৬ সংখ্যক ভাৰতীয় বিজ্ঞান কংগ্ৰেছৰ অধিৱেশনত অবৈজ্ঞানিক কথা-বতৰাই চুড়ান্ত ৰূপ পায়। অধিৱেশনত অন্ধ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ দৰে গৰিমামণ্ডিত অনুষ্ঠানৰ উপাচার্য জি নাগেশ্বৰ ৰাও কয় যে মহাভাৰত, ৰামায়ণৰ দিনতে টেষ্ট টিউব সন্তান, মিছাইলৰ ওপৰত গৱেষণা আৰম্ভ হৈছিল। আন এজন জ্যেষ্ঠ তথাকথিত বিজ্ঞানী কানন জেগাথাল কৃষ্ণনেনে কয় যে মহাকৰ্ষণীক টো আৰু মহাকৰ্ষণীক লেন্সিং প্ৰভাৱ(gravitational lensing effect) ক্ৰমে ‘নৰেন্দ্ৰ মোদী টো’ আৰু ‘হৰ্ষবৰ্ণন প্ৰভাৱ’ ৰূপেহে অদূৰ ভৱিষ্যতে নামাকৰণ কৰা হ’ব। এয়াই আমাৰ ভাৰতৰ বিজ্ঞান চৰ্চাৰ ৰেহ-ৰূপ! যোৱাবছৰ ভাৰতীয় নোবেল বিজয়ী জীৱবিজ্ঞানী ভেংকট্ৰামণ ৰামাকৃষ্ণন(Venkatraman Ramakrishnan) খোদ প্ৰকাশ কৰি ‘দি টাইমছ্ অ’ ফ ইণ্ডিয়া’ নামৰ বাতৰিকাকত কৈছে, ভাৰতীয় বিজ্ঞান কংগ্ৰেছ চাৰ্কাচলৈ ৰূপান্তৰ ঘটিছে য’ত কম বিজ্ঞানৰ চৰ্চা হয় কিন্তু বেছিভাগ ভুৱা বিজ্ঞানৰ দপদপনিহে বেছি। তেওঁ ২০১৫ চনৰ বিজ্ঞান কংগ্ৰেছৰ মুম্বাই অধিবেশনৰ কথা উল্লেখ কৰি কয় যে য’ত কেইবাজনো অংশগ্ৰহণকাৰীয়ে উৰাজাহাজ বৈদিক যুগতে আবিষ্কাৰ হৈছিল বুলি হাঁহি উঠা কথা কৈছিল। তেওঁ জীৱনত আৰু তেনে ধৰণৰ অধিবেশনত উপস্থিত নাথাকো বুলি স্কোভেৰে কৈছে। যি সময়ত ভূতপ্ৰেত, ডাইনী, মূৰাকটা, শিশু ভক্ষণকাৰী আদিৰ দৰে অবৈজ্ঞানিক কামকাজৰ বৃদ্ধি পাইছে, হোৱাটছপ, ফেচবুক আদিৰ দৰে সামাজিক মাধ্যমৰ

যোগেদি দৈনিক অসংখ্য ভুৱা বাতৰি প্ৰচাৰ হৈছে, দেশত ধৰ্মীয় অহিযুগতা পৰিবেশ বাঢ়িছে, মানুহ ধৰ্ম,জাত-পাত আদি কথাত নিজকে নিমগ্ন কৰিছে,সমাজত কুসংস্কাৰ,অন্ধবিশ্বাস আদিৰ প্ৰাদুৰ্ভাৱ বাঢ়িছে ,এই সমস্ত কাৰ্যকলাপৰ পৰা দেশ,সমাজক ৰক্ষা কৰিবলৈ মানুহ বৈজ্ঞানিক চিন্তাৰে সুসজ্জিত,শিক্ষিত হ' বই লাগিব। এই ক্ষেত্ৰত সমাজৰ সচেতন মহলৰো নিতৌ দায়িত্ব বাঢ়িছে। আহক আমি এখন কুসংস্কাৰমুক্ত বৈজ্ঞানিক চিন্তাৰে এখন যুক্তিবাদী সমাজ গঢ়োঁ।